

EMMA MARRIOTT

KIRÁLYNŐK ÉS KIRÁLYNÉK

a történelem viharában

EMMA MARRIOTT

KIRÁLYNŐK
ÉS
KIRÁLYNÉK

a történelem viharában

EMMA MARRIOTT

KIRÁLYNŐK
ÉS
KIRÁLYNÉK

a történelem viharában

KOSSUTH KIADÓ

A fordítás alapja:
Emma Marriott:
*Long Live the Queens – Mighty, Magnificent and
Bloody Marvellous Monarchs History's Forgotten*
First published in 2019 by HarperCollins Publishers Ltd.

FORDÍTOTTA

Boross Anna

ILLUSZTRÁLTA

Stuart Patience

SZERKESZTETTE

Csák Erika

ISBN 978-963-544-224-9

Minden jog fenntartva

Text © Emma Marriott 2019

Illustrations © Stuart Patience 2019

© Kossuth Kiadó 2020

© Hungarian translation Boross Anna 2020

Tartalom

Előszó	7
--------------	---

ÚTTÖRŐK

Szondok – Silla királynője	13
Vu Cö-tien kínai császárnő	21
Flandriai Matilda angol királyné	29
Arva al-Szulajhi jemeni királynő	37
Tamar grúz királynő	43
Tudor Margit skót királyné	49

SZABADGONDOLKODÓK

Theodóra bizánci császárné	59
Szajjida al-Hurra marokkói királynő	67
Nzinga angolai királynő	73
Bourbon Henrietta Mária angol és skót királyné	79
Braunschweigi Karolina angol királyné	87
Erzsébet (Sisi) osztrák császárné és magyar királyné	95

HARCOSOK

Trung Trac vietnámi királynő	105
Boudica icenus királynő	111
Provence-i Eleonóra angol királyné	119
Amina nigériai királynő	127
Yaa Asantewaa ghánai királynő	133

LÁZADÓK

Zénobia palmürai királynő	141
Anacaona taíno törzsfőnök	149
II. Johanna kasztíliai királynő	155
Krisztina svéd királynő	163
I. Ranavalona madagaszkári királynő	171
Laksmi Bai – Dzshánszi királynője	179
Liliuokalani hawaii királynő	187

TÚLÉLŐK

Cartimandua – Brigantia királynője	197
Anjou Margit angol királyné	203
Aragóniai Katalin angol királyné	211
Parr Katalin angol királyné	219
Anna brit királynő	227
Leszczyńska Mária francia királyné	235

IMÁZSÉPÍTŐK

Hatsepszut egyiptomi fáraónő	245
Sammuramat asszír királynő	251
Cynethryth merciai királyné	257
Eiréné bizánci császárnő	263
I. Erzsébet orosz cárnő.....	271

VEZÉRCSILLAGOK

Elfrida angol királyné	281
Normandiai Emma angol királyné.....	287
Drummond Margit skót királyné	295
Núr Dzshán mogul sahfeleség.....	301
Szász–Meiningeni Adelheid brit királyné	309

Előszó

A történelem során a királynők és királynék mindig jelentős hatalommal és befolyással bírtak, közülük mégis meglepően kevesnek jutott osztályrészül az őt megillető figyelem és hírnév. Ez a könyv e kevésbé ismert női uralkodók alakját világítja meg, akik közül sokan rafinált politikusoknak, rátermett vezetőknek vagy nagy hadvezéreknek bizonyultak, míg mások ugyanolyan gyarlók vagy kegyetlenek voltak, mint férfi társaik.

Olyanokkal fogunk találkozni, akiket rég elfeledtek, észre se vettek, igazságtalanul befeketítettek vagy egyszerűen legyintettek rájuk, mint a világ színpadának epizodistáira. Egyesek saját jogukon voltak királynők, míg másokat királyi hitvesként koronáztak meg. Sokan ifjú trónörökösök nevében uralkodtak, hevesen védelmezve gyermekük trónöröklési jogát, míg mások akkor ragadták magukhoz a gyeplőt, amikor királyuk hónapokig (ha ugyan nem évekig) távol volt. Egyes királynék kénytelenek voltak elbitorolni a hatalmat alkalmatlan férjüktől, amikor világossá vált, hogy erősebb jellemeik, és sokkal több tehetségük van az uralkodáshoz.

Nem mintha királynőként olyan könnyű lett volna uralkodni: sok királynő esetében a követelmények listáján első helyen a mindennél fontosabb trónörökös (és lehetőleg még néhány tartalék) világra hozatala állt. Azt is elvárták tőlük, hogy az önfeladás és az erény mintaképei legyenek, bármilyen rosszul bánik is velük a férjük: ők testesítsék meg a trón „emberi arcát”, alamizsnát adva a szegényeknek, patronálva a vallási intézményeket, elsimítva

a családi és dinasztikus vitákat és szponzorálva a művészi és irodalmi vállalkozásokat.

Mindezen elvárások teljesítéséhez ügyes egyensúlyozásra volt szükség, amit a királynéknál mindig nagyon szigorúan vettek. Beállni a sorba, szülni egy fészekalja fiút, szerényen viselkedni, az udvar színe előtt szépen mosolyogni – és a történelem nagy valószínűséggel elfelejt bennünket. Ha nem sikerül örökösst adnunk az uralkodónak, akkor lecserélhetnek vagy (rosszabb esetben) a másvilágra küldhetnek bennünket. Ha nem vagyunk hajlandók engedelmessé válni a férjünknek vagy nehezményezzük a félrelépéseit, akkor megátalkodottnak vagy akár bolondnak fognak tartani. Ha pedig hatalmunkkal élve megbüntetjük vetélytársnőnket (ahogyan a férfiak tették évszázadokon át), akkor esélyünk van a „gonosz zsarnok/szörnyeteg” címke elnyerésére (de így legalább nem fognak teljesen elfeledni bennünket...).

A könyvben szereplő királynék bizonyos fokig árnyékba kerültek, de mindannyian rendkívüli történeteket tudnának mesélni. Egyesek (pl. Boudica) egykor a feledés homályába merültek, hogy azután évszázadok múlva bukkanjanak fel újra. Sokan híresek saját hazájukban, de sehol máshol a világon; egyesek ismerős nevére felkapjuk a fejünket, másokról nem jut eszünkbe semmi. A múltban szándékos törekvések is voltak arra, hogy egyes királynőket vagy királynékat kitöröljenek az emlékezetünkéből, mintha szégyellenénk őket, mint a férfiági trónöröklés feledésre ítélt anomáliáit. (A régészek szerencsére feltárták az igazságot pl. az ókori egyiptomi Hatsepszut királynőről, de vannak-e más királynők, akikről semmit sem tudunk?) Aztán vannak azok a királynék, akiket főként a férjük tettei határoztak meg (Aragóniai Katalin és Parr Katalin), vagy akik a szépirodalmi művekben „aszott boszorkány”-ként jelennek meg (Anjou Margit), ábrázolásuknak azonban nincs sok köze valós személyiségükhöz.

E könyv elfeledett, elkendőzött vagy jól befektített szereplői az i. e. 1500-tól a 20. század elejéig terjedő hosszú időintervallum valamelyik szakaszában éltek, hazájuk pedig Európától Afrikáig, Amerikáig és a Közel-Keletig terjedő térségeken helyezkedett el. Uralkodási stílusuk vagy cselekedeteik alapján hét lazán kötődő csoportba, azaz fejezetbe rendeztem őket. Az *úttörőkként* bemutatott királynők/királynék valamely uralkodói típus első képviselői, akiknek uralkodása egy-egy birodalom fénykorát jelzi, vagy egy későbbi, nagy horderejű esemény előhírnöke. A történelmet elárasztják a *szabadgondolkodók*, akik saját meggyőződésüket és eszméiket követték, függetlenül attól, hogy mit vártak el tőlük. A *harcosok* lenyűgöző csoportot alkotnak, bár a történelem hajlamos vagy csodálattal, vagy ellenszenvvel kezelni őket. Meglepően sokukra lehetett jellemző a kielégíthetetlen szexuális étvágy, illetve az, hogy ágyuk még ki sem hűlt, amikor szeretőiket eltették láb alól.

Egyes női uralkodók – akiket ez a könyv *lázadóknak* nevez – hatalmas és telhetetlen birodalmak, elnyomó férjek vagy a saját kiemelt szerepükkel járó, kényszerű korlátok ellen harcoltak. Mások a túlélést tartották szem előtt, hiszen királynőnek lenni olykor veszélyekkel is járt. A nemesi családok lányaikat arra „tegyéztették”, hogy általuk dinasztikus kapcsolatokat építsenek; nevetségesen fiatalon furcsa, idegen országokba küldték őket, gyakran náluk jóval idősebb férfiakhoz adva őket feleségül, hogy aztán végigszenvedjék a sorozatos terhességeket, csecsemőik halálát, az udvar veszedelmes intrikáit és sok férfi álnok közeledését, akik csupán az általuk képviselt hatalmat látták bennük. Mindezt túlélni, majd valóban megvalósítani valamit – az már határozottan érdekes arra, hogy emlékezzünk rá. Egyes királynőknek mintha a hatodik érzékük súgta volna meg, hogy nyomot kell hagyniuk maguk után: ők érmékre, szobrokra és monumentális építmé-

nyekre nyomták rá tekintélyük bélyegét, amit egyes férfi utódok megpróbáltak elbitorolni tőlük. E világ lángoszlopai pedig azok a királynék, akik bölcs tanácsokat adtak férjüknek vagy alattvalóiknak, illetve meghatározták a királyné szerepét, hogy mások követhessék őket.

Mind itt vannak: a félelmetes, elefánton lovagló harcosok, a könnyörtelen úttörők, a férfiruhába bújt lázadók, az életerős szabadgondolkodók, a kőkemény *túlélők* és a *felvilágosult lángoszlopok*. Ideje megtudnunk, milyen hatalmasok, nagyszerűek és bámulatosak voltak ezek az elfeledett nagyasszonyok.

ÚTTÖRŐK

Szondok – Silla királynője

AZ ŐSI KOREA ELSŐ NŐI URALKODÓJÁNAK sokan a bukására számítottak. A kínai Tang Birodalom azon a véleményen volt, hogy ellenségeit egyszerűen felbátorította a női uralkodó, míg egy 12. századi konfuciánus tudós megjegyezte, milyen szerencse, hogy királysága nem dőlt romba uralkodása alatt, mivel „a mennyei törvények szerint a jang [a férfi princípium] kemény, míg a jin [a női princípium] lágy” (bármit jelentsen is ez). Nos, ez a lágy nő uralkodóként egész jó munkát végzett, és ahelyett, hogy romba döntötte volna az általa uralt Silla Királyságot, talán még annak a Koreai-félsziget fölötti végső diadalához is hozzájárult.

Az ősi Koreát az 1. századtól kezdve három királyság – Pekcse, Kogurjo és Silla – alkotta, amelyek állandó harcban álltak az elsőbbségért. A 606 körül Tokmán hercegnőként született Szondok 632-ben került Silla trónjára apja, Csinphjong örököseként, aki 53 évig uralkodott. Fiú örököse nem volt, és mivel a trónt csak a „szent-csont rendfokozat”, azaz Silla legmagasabb kasztjának tagjai örökölhették, Szondokot annak rendje és módja szerint megkoronázták. Az ősi Koreában az előkelő születésű nők ez idő tájt viszonylag magas státuszt élvezhettek, és nem volt ismeretlen számukra, hogy a Silla királyság kisebb területeit uralják, de ez volt az első alkalom, hogy egy nő saját jogán régensként uralkodjon az országban.

A fent említett konfuciánus tudós, Kim Buszik műve, *A három királyság története (Szamguk szagi)* elbeszéli, hogy Szondok már

uralkodása előtt is „nagylelkűnek, jóakarátúnak, bölcsnek és okosnak” bizonyult, vagyis láthatóan rendelkezett egy leendő királynő ideális tulajdonságaival. Ráadásul – egy jószándékú uralkodóhoz illően – trónra kerülése után egyik első cselekedete az volt, hogy segélykampányt szervezett a szegény vidéki közemberek megsegítésére. Szondoknak azzal a problémával is foglalkoznia kellett, hogy bár királysága virágzott, mégis állandó támadások érték szomszédjai részéről, és területeket is veszített, különösen Pekcsében. E veszélyes helyzetben Szondok két kulcsfontosságú tisztségviselője – unokaöccse, Kim Csuncsu (Silla leendő királya), valamint a hírneves tábornok, Kim Jusin – segítségét vette igénybe. Egyúttal azt az egyesítési folyamatot is megkezdte, amelynek végeredményeként Silla a 670-es években elfoglalta a másik két királyságot, miközben elmélyítette kapcsolatait a kínai Tang-dinasztiával.

641-ben Sillát egy pekcei támadás érte, amelyben Kim Csuncsu lánya életét vesztette. A bosszúszomjas Csuncsu engedélyt kért Szondoktól, hogy Kogurjo uralkodójához, Jongnju királyhoz járulhasson és a segítségét kérje Pekcse ellen. Kogurjo királya beleegyezett, hogy segít, de csak azzal a feltétellel, hogy Silla visszaadja egyes területeit, amit Szondok elutasított, ezért Csuncsut azonnal börtönbe zárták. Kiszabadítására Szondok tízezer fős sereget mozgósított Kim Jusin tábornok vezetésével. Amikor Jongnju király ezt megtudta, a veszély, hogy ekkora haderő tart királysága felé, elég volt ahhoz, hogy szabadon engedje Csuncsut.

Két évvel később – miután további támadások érték Kogurjo és Pekcse részéről – Szondok követeket küldött a kínai Tang császárhoz, Taj-cunghoz, hogy sürgős segítségét kérje. Taj-cung boldogan teljesítette a kérést, mert szívesen húzott hasznot a három királyság versengéséből. A császár azt mondta, hogy először a Kína és a Koreai-félsziget közötti Liaotung-félszigetet fogja

megtámadni, hogy elterelje Kogurjo figyelmét, és ugyanakkor egy tengeri hadjáratot visz véghez a nyugati parton, hogy ugyan-
ezt tegye Pekcsével is. Azt is felajánlotta, hogy több ezer Tang katonai zászlót és egyenruhát szállít le, hogy a sillai katonák félelmetes kínai harcosoknak álcázhassák magukat. Taj-cung ráadás-
képpen ragaszkodott ahhoz, hogy Sillában ideiglenes uralkodó-
ként egy kínai herceget ültessenek a trónra, ami véget vetne a királyság bajainak. Ez burkolt célzás volt arra, hogy egy női uralkodó jelenléte nyílt meghívás az ellenségnek, hogy próbáljon szerencsét.

Nem meglepő, hogy Szondok elutasította ezt az utolsó kérést, ám ügyes diplomáciával így is sikerült elnyernie Tang katonai segítségét – egyúttal lerakva Silla és Kína jövőbeli szövetségének alapjait. Közös hadseregük azonban később vereséget szenvedett Kogurjótól, ahogyan a következő tíz év alatt még háromszor, és Silla csak a 660-as években, Szondok uralkodása után hódította meg végleg Pekcse és Kogurjo királyságát.

Szondok sikeresebb volt Silla belső irányítása terén: tovább központosította az államhatalmat, és ami a legfontosabb, támogatta a buddhizmus elterjedését. E korszak uralkodói a buddhizmust hasznos eszköznek találták befolyásuk megszilárdítására és az uralkodói szerep érvényesítésére. *A három királyság története* elmondja, hogy Szondok uralkodása alatt különösen nagy számú buddhista templom épült. Mivel ezek legtöbbször faépület volt, nem maradtak fenn, de Szondok egyik templomának maradványai – Hvangnjongsza (A Fényes Sárkány Temploma) – a mai Kjongdzsuban láthatók. Építését a királynő apja kezdte el, és Szondok építtette hozzá a kilencemeletes fa pagodát, amely állítólag 80 méter magas volt, így a korszak egyik legmagasabb építménye Kelet-Ázsiában, és a legmagasabb faépítmény a világon.

Szondok láthatóan szenvedélyes hűséget váltott ki népéből, majdhogynem Buddha reinkarnációjaként imádták. Koreában ma is számtalan történet szól varázserejéről, különösen az uralkodása alatt kinyilvánított próféciákról, amelyeknek állítólag mind-egyike valóra vált. Egy legenda szerint, amikor meghallotta a fehér békák kórusát, amely hirtelen megjelent és kuruttyolni kezdett a Jongmjosza templomnál lévő Jáde Kapu-tónál, Szondok megsejtette, hogy ötszáz ellenséges pekcei katona rejtőzik egy bizonyos völgyben, a fővárostól, Kjonggitól nyugatra. Ezért rögtön megparancsolta, hogy két tábornok vezesse a völgybe kétezer legjobb katonáját. Ott szétverték a pekcei hadsereget és erősítését. Amikor megkérdezték tőle, honnan tudta, ő azt felelte, hogy a békák a katonákat jelentették, fehér színük azt, hogy nyugatról jöttek, a „jáde kapu” pedig a női nemi szerv eufemisztikus megjelölése, innen tudta, hogy az „Angyalgyökér-völgyben” rejtőzködnek. [szerk.: *Woman's Root Valley*, a kínai angyalgyökér, azaz a Dong Quai gyökér, amelyet mindenféle nőgyógyászati problémára használnak.]

Egy másik fennmaradt építmény, amely a Szondok uralkodása alatt végbement kulturális és technikai fejlődésről tanúskodik, a kongdzsui Cshomszongde csillagvizsgáló. Ez az építmény talán egy nagyobb komplexum része volt, mivel Silla fővárosa, Kjongdzsu ekkor már virágzó tudományos központ volt, különösen a csillagászat és a csillagjósolás terén. A történelmi leírások szerint Szondok uralkodása alatt épült, és 27 kőrétege arra utal, hogy a királynő Silla 27. uralkodója volt. A napsugarakat csapdába ejtő ablakkal rendelkező obszervatóriumról úgy vélik, hogy egyfajta napóráként működött, amely megmutatta az időt, beállította a mezőgazdasági naptárt és előre jelezte az időjárást; központi helyet foglalhatott el az emberek gazdasági életében. (Egyesek egyenesen azt mondják, hogy palackhoz hasonló formája női

alakot jelképez, ezért lehet, hogy Szondok tiszteletére épült templom volt, de a legnépszerűbb felfogás obszervatóriumot feltételez.)

Szondok nem ment férjhez és nem voltak gyermekei – talán azért, hogy elkerülje a politikai konfliktust –, és Silla két következő királynője ugyanígy hajadon maradt. Szondok egyértelműen megjósolta halálának pontos dátumát – 647. január 17-ét –, és utódául unokahúgát, a Csindok néven ismert Kim Szungmant jelölte ki, amennyiben Silla népe hajlandó elfogadni a női uralkodókat. Szondok uralkodása nem lehetett olyan katasztrofális, ahogy mások megjósolták. Korántsem volt az: a háború és az erőszak korában összetartotta királyságát, Sillában fejlesztette a buddhizmust és a kultúrát, és utat tört a későbbi királynők, mind közvetlen utóda, mind pedig a 9. századi Csinszong előtt, aki majd Korea harmadik és utolsó női uralkodója lesz. Százugd-junk előre több mint ezer évet, és Szondok története egy végtelemül népszerű dél-koreai televíziós sorozatban születik újjá, ezúttal a képernyőn téve őt halhatatlanná.

Vu Cö-tien
kínai császárnő

A MAI KÍNAI VÁROSTÓL, HSZIAN TÓL mintegy ötven mérföldnyire [80 km] északnyugatra, a Liang hegység mélyén rejtőzik Vu Cö-tien császárnő sírja. Itt nyugszanak annak a kínai császárnőnek a földi maradványai, aki a Tang-dinasztia idején (610–907) több mint ötven évig uralkodott, és a kínai történelem 3000 éve alatt ő volt az egyetlen nő, aki saját jogán foglalta el az ország trónját.

Ám a síremléke bejáratánál elhelyezett pompás emléktábla – amelyet még életében tettek oda, hogy utódai rávéshessék a császárnői kiválóságát hirdető, szokásos sírfeliratot – azóta is teljesen üres. Ezzel ellentétben, az ugyanezen mauzóleumban nyugvó férjét, Kao-cung császárt halhatatlanná tevő emléktáblán rajta van a szokásos felirat: császári tetteit Vu Cö-tien szavai beszélik el, aki mintegy húsz évvel élte túl férjét.

Vu üresen hagyott emléktáblája, amely az egyetlen ebben a műfajban, nyilvánvalóan arra irányuló kísérlet volt, hogy Vu Cö-tien uralkodásáról ne maradjon írásos emlék. A császárnő meghalt, és férje közelében fekszik, de legjobb, ha minden más részlet feledésbe merül. A szöveg hiánya azt is tükrözi, milyenek látták Vut a körülötte élők és az utódok – különösen a konfuciózus hierarchia, amely mélyen elítélte őt és a gondolatot, hogy egy nőnek igazi hatalma legyen, olyan természetellenesnek minősítve a dolgot, „mintha a tyúk kukorékolna hajnalban”.

A krónikákból való törlésére irányuló kísérletek ellenére Vu Cö-tien ma rendkívül híres figura Kínában – könyvek, filmek és

tévéműsorok témája –, jóllehet nyugaton még ma is alig ismert. Hírneve azonban jelentős mértékben döbbenetes kegyetlenségén alapul: megölette női vetélytársait, az uralmát ellenző idősebb államférfiakat, de még saját családtagjait is, hogy eljusson a legfelsőbb hatalomig. Alakja egy megalomániás gyilkosé, majdhogynem figyelmeztetés, hogy mire képes egy nő, ha elég hatalmat kap. Ez az imázs pedig korábban még uralkodásának sok eredményét is elhomályosította.

A 624-ben született Vu Cö-tien (eredeti nevén Vu Csao) 638-ban, 14 évesen került be a Tang császár, Taj-cung palotájába császári ágyasnak. Ez igazi megtiszteltetésnek számított egy fakereskedő lányának, bár szerepe kezdetben inkább egy megdicsőült szolgálólányé volt. Arról keveset tudunk, hogy ágyasként milyen volt az élete, de feltehetően akkor sikerült közel kerülnie a császárhoz, amikor az uralkodó ágyneműjének cseréje is a kötelességei közé tartozott. Amikor a császár 649-ben meghalt, az ágyasok szokás szerint kopaszra borotváltatták a fejüket, és kolostorba küldték őket, hogy életük hátralévő részét ott töltsék el. Taj-cung örököse, Kao-cung azonban, mint kedvenc ágyast, visszahozatta Vut a palotába. Egyes kínai történészek úgy vélik, hogy azért került magasabb státuszba, mert hajlandó volt kielégíteni a császár szokatlan szexuális kívánságait.

Vu, miután két fiút szült, 654-ben egy kislánynak is életet adott, aki nem sokkal ezután meghalt. Vu Kao-cung feleségét, Vang császárnét azzal vádolta, hogy – saját gyermektelensége miatti irigységében – megfojtotta a gyermeket, jóllehet a korszakból származó más történetek azt állítják, hogy Vu maga fojtotta meg a csecsemőt, csak azért, hogy utána a császárnét vádolhassa meg. Vangot ezután megfosztották rangjától, és egy másik vezető ágyassal együtt börtönbe zárták. Állítólag Vu – aki felváltotta Vangot a császári hitves szerepében – megparancsolta, hogy

mindkét nőnek vágják le a lábait és karjait, torzójukat dobják be egy borral teli dézsába és hagyják őket megfulladni. Ez a beszámoló gyanúsán hasonlít egy korábbi császárné, Lü Zhi (i. e. 241–180) tetteire, akit a kínai történelem egyik leggonoszabb női uralkodójának tartanak.

Császárnéként Vu nekilátott, hogy eltávolítsa azokat a tisztviselőket, akik ellenezték magas rangját, mondván, nem arisztokrata származású, és mint Taj-cung egykori ágyasa, Kao-cunggal vérfertőző kapcsolatban él. Kao-cung 660-ban szélütést kapott – bár egyes történészek szerint Vu Cö-tien mérgezte meg –, és egészsége többé nem is jött helyre. Gyakorlatilag Vu vette át az irányítást, folytatta potenciális vetélytársainak száműzését és kivégztetését; ezek némelyike saját családtagja volt, köztük talán a nővére és a fivérei, illetve tizenéves unokahúga, akin megakadt Kao-cung szeme, továbbá saját legidősebb fia, Li Hong, aki 675-ben gyanús körülmények között hunyt el (egyések szerint a császárné mérgezte meg).

Ami a legbelsőbb köreit illeti, Vu nyilvánvalóan rémuralmat tartott fenn, ugyanakkor felelősséget vállalt Kína hatalmas birodalmáért és azért az 50 millió emberért, akik annak hegyein, a völgyekben és dús földjein mindenütt éltek. Vu ezt igazán hatékonyan végezte, hivatali tisztviselőket alkalmazva, akiket főként tehetségük, nem pedig társadalmi helyzetük alapján választott ki. Ily módon a szigorú vizsgát tett köztisztviselők és tudósok számát növelte – a nemesi származásúak által betöltött kormányzati állások rovására. Kormányja hozzájárult a Tang Birodalom megszilárdításához, amelyet előzőleg polgárháború szakított szét, és északon, illetve nyugaton etnikai csoportok fenyegettek. Az ő védőszárnya alatt a birodalom viszonylag termékeny és sikeres volt. A szintén Vu által kiválasztott hadvezérek 655–675 között Koreát is legyőzték, ami jelentős mértékben kiterjesztette a kínai

állam befolyási övezetét. Vu olyan távoli területek követeit is szívesen fogadta, mint a Bizánci Birodalom.

Kao-cung 683-ban meghalt. Utóda Vutól született fia, Li Hszien lett, aki Csung-cung császár néven vált ismertté. Őt a felesége ugyanolyan mértékben próbálta befolyásolni, mint Vu, ami oda vezetett, hogy Vu gyorsan eltávolította fiát a hatalomból és száműzte. 684-ben második fiát, Li Dant emelte a trónra, jóllehet annak uralma nagyrészt névleges volt, mert továbbra is anyja uralkodott helyette. Vu, aki lojális hadseregével levert egy délen kitört lázadást, hatékony titkosrendőrséget is működtetett: a fővárosban rézládákat helyeztetett el, amelyekbe a polgárok névtelen feljelentéseket dobhattak be egymás ellen.

Vu 690-ben megtette a végső lépést: 65 éves korában elbitrolta magát a trónt, és az újonnan kihirdetett Csou-dinasztia uralkodó császárnőjévé nyilvánította magát, székhelyét pedig a Henan (v. Honan) tartomány nyugati részén fekvő Lojangba tette át. Mivel a hagyományos kínai trónöröklési rend általában elzárta a nőket a tróntól, Vu eltöklélte, hogy minden ellenállást félresöpör, és továbbra is igénybe vette a titkosrendőrséget. Abban az irányban is tett lépéseket, hogy a buddhizmust – mint esélyes államvallást – magasabb rangra emelje a női uralkodást erősen ellenző taoizmusnál és a konfucianizmusnál. Megparancsolta, hogy minden körzetben emeljenek buddhista templomot, és szorgalmazta Buddha különféle vizuális megjelenítéseit, kiegészítve azokat a szobrokat, amelyeket a Lojang közelében lévő Longmen-(v. Lungmen-)barlangokban már korábban felépítettek. Itt áll a Vairócsana Buddha nevű hatalmas szobor is, amelyen Vura hasonlító jegyeket vélnek felfedezni.

Életének utolsó éveiben Vu kedvenc udvaroncait, a Csang fivéreket – odaadó szolgálatukért és választékos szórakoztató tevékenységükért cserébe – egyesek szerint hálósobájában is fo-

gadta, noha ő maga már a hetvenes éveiben járt. Az udvar és a vezető tisztségviselők egyre jobban haragudtak a fivérekre. 705-ben, amikor Vu 80 éves volt, miniszterek egy csoportja elfoglalta a palotát, kivégezte a Csang fivéreket, és arra kényszerítette Vut, hogy adja át a hatalmat fiának, Csung-cungnak, aki további öt évig uralkodott császárként. Vu, aki ekkor már beteg volt, máshova vonult vissza, és 705 végén meg is halt.

Vu Cö-tien nyilvánvalóan könyörtelen volt. Számos hivatalnokát és családtagját megölte, ahogyan más (férfi) császárok is tettek előtte és utána – a császári rendszer támasza az udvarban folyó adáz versengés volt. Nő lévén, Vu csak fortéllyal és pusztá elszántsággal tudta megszerezni a hatalmat, a heves ellenállással szemben pedig csak úgy tudta megtartani, ha könyörtelenül eltett láb alól mindenkit, aki útjában állt. Mégis rátermett uralkodó volt, aki nagy és szerteágazó közigazgatási szervezetet irányított, és buzgón támogatta a buddhizmus kínai elterjedését. Ha férfi lett volna, bizonyára a nagy császárok között tartaná számon, nem pedig – ahogyan egy kortársa jellemezte – olyan nőként, „akinek szíve egy kígyóé, természete pedig egy farkasé”. Annyit azért mégis megérdemelne, hogy emléktábláján legyen valami felirat, bár neve és feltételezett gatzettei így is tovább élnek.